

ตำนานสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช
กับความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม
เมืองนครศรีธรรมราช
(The Myths of King Taksin the Great
and His Social and Cultural Relations
with Nakhon Si Thammarat)

ชาญณรงค์ คงฉิม*
(Channarong Kongchim)
ตุลาธาร หลานเฟ็ง**
(Tulathan Lanpeng)
สุภกิณห์ สังกัคำ***
(Supakin Sangkham)

Received: May 3, 2024
Revised: November 27, 2024
Accepted: January 15, 2025

บทความวิจัย
-
วิชาการ

* อาจารย์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ (Lecturer, Faculty of Education Thaksin University).

** ครู โรงเรียนบ้านแหลมโพธิ์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ (Teacher, Banlaempho School, Krabi Primary Educational Service Area Office).

*** ครู โรงเรียนทุ่งสังพิทยาคม สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นครศรีธรรมราช (Teacher, Thungsangpittayakom School, Nakhon Si Thammarat Secondary Educational Service Area Office).

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษาตำนานเรื่องเล่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกับความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมเมืองนครศรีธรรมราช โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แล้วสรุปผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์ มีวัตถุประสงค์ในการศึกษา ได้แก่ ศึกษาตำนานเรื่องเล่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองนครศรีธรรมราช และคติชนที่เกี่ยวข้องกับตำนานพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองนครศรีธรรมราช

ผลการศึกษาพบว่า (1) ชาวานครศรีธรรมราชมีความเชื่อเกี่ยวกับตำนานสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เสด็จหนีมายังนครศรีธรรมราชตอนต้นปลายพระชนม์ชีพ และทรงผนวชที่วัดเขาขุนพนม อำเภอพรหมคีรี ปรากฏ 11 เหตุการณ์ ตั้งแต่การเสด็จขึ้นบนแผ่นดิน การเสด็จพระราชดำเนิน การหยุดที่ประทับ สถานที่ทรงผนวช สถานที่สวรรคต และการถวายพระเพลิง ซึ่งต่อมากลายเป็นตำนานเรื่องเล่าของชุมชนเกี่ยวกับชื่อบ้านนามเมืองและการอธิบายลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่มาจากตำนาน และ (2) คติชนที่เกี่ยวกับตำนานสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ได้ต่อยอดความเชื่อเรื่องการเสด็จมาของพระเจ้าตากสินมหาราชในพื้นที่ เช่น การจัดงานบวงสรวง จากการจัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ในวัดและสถานที่ต่าง ๆ หอพระสูงสถานที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพ เก๋งพระเจ้าตากที่เชื่อว่าบรรจุพระบรมอัฐิ นอกจากนี้ด้านมุขปาฐะยังปรากฏเพลงกล่อมเด็กที่มีเนื้อหากล่าวถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช การตั้งชื่อถนนในจังหวัด และการประดิษฐ์เรือพระเป็นรูปสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในช่วงเทศกาลออกพรรษาในลักษณะคติชนสร้างสรรค์

คำสำคัญ: สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช, ตำนาน, นครศรีธรรมราช, คติชน

ABSTRACT

This article aims to examine the myth of King Taksin the Great and its socio - cultural relationship with the city of Nakhon Si Thammarat. The research is based on data collected through interviews and participant observation, with the findings presented through descriptive and analytical interpretation. The objectives of the study are: (1) to investigate the myth of King Taksin the Great as it is narrated in Nakhon Si Thammarat, and (2) to explore the folklore associated with this myth within the local cultural context.

The findings reveal that: (1) Local people in Nakhon Si Thammarat believe that King Taksin the Great fled to the region during the final years of his life and was ordained as a monk at Wat Khao Khun Phanom in Phrom Khiri District. Eleven key narrative events are associated with this belief, including his arrival, royal journey, temporary residences, ordination site, place of death, and cremation site. These events have been transformed into communal myths that explain place names and geographical features through a mythical lens. (2) The folklore related to the myth of King Taksin the Great reinforces local belief in his historical and spiritual presence in the area. This is evident through ritual practices such as annual offerings, the construction of royal monuments in temples and sacred locations, the Hor Phra Soong cremation site, and the shrine (Kaeng Phra Chao Tak) believed to house his relics. Furthermore, oral traditions such as lullabies referencing King Taksin, street naming, and the creative design of boats in his likeness during the end - of - Buddhist - Lent festival exemplify inventive forms of folkloric expression.

Keywords: The Great King Taksin, Myth, Nakhon Si Thammarat, Folklore

บทนำ

สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หรือสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (พ.ศ. 2277 - 2325) พระมหากษัตริย์สมัยกรุงธนบุรี พระราชสมภพเมื่อวันอาทิตย์ ที่ 17 เมษายน พ.ศ. 2277 เดิมทรงเป็นสามัญชนถือกำเนิดในตระกูลแต่ พระนามว่า “สิน” พระราชบิดาเป็นคนเชื้อสายจีนพระนามว่าไหสอง พระราชมารดาพระนามว่านกเอี้ยง สันนิษฐานว่าอาจเป็นธิดาของขุนนางในสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เมื่อเจริญวัยได้รับราชการในรัชสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศและสมเด็จพระเจ้าเอกทัศ ในสมัยกรุงศรีอยุธยาดำรงตำแหน่งมหาดเล็กรายงานเป็นข้าหลวงเชิญท้องตราพระราชสีห์ไปชำระความตามหัวเมืองเหนือ และต่อมาได้รับการโปรดเกล้าฯ ให้เป็นยกกระบัตรเมืองตาก มีหน้าที่เกี่ยวกับกฎหมายช่วยราชการพระยาตาก และเมื่อพระยาตากถึงแก่อนิจกรรม ได้ดำรงตำแหน่ง “พระยาตาก” ในเวลาต่อมา (Foundation for Conservation of Ancient Sites in the Old Palace 2012: 13)

เมื่อกรุงศรีอยุธยาตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า พระยาตากได้นำทัพพร้อมทหารจำนวนหนึ่งตีฝ่าวงล้อมทัพพม่าไปยังเมืองจันทบุรี และได้ยึดเมืองจันทบุรี ยึดค่ายโพธิ์สามต้น และได้รวบรวมกำลังทหารเข้ากอบกู้กรุงศรีอยุธยาขับไล่ทหารพม่า ใน พ.ศ. 2310 และต่อมาได้ปราบดาภิเษกขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2310 ใช้เมืองธนบุรีเป็นราชธานี ภายหลังการปราบดาภิเษกแล้ว สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงปราบชุมนุมก๊กต่าง ๆ ที่ไม่ขึ้นตรงต่อกรุงธนบุรี รวมถึงก๊กเจ้านครศรีธรรมราชด้วย และเมื่อแผ่นดินเป็นปึกแผ่นแล้วพระองค์ทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจด้านต่าง ๆ อาทิ ด้านกฎหมายและการปกครอง ด้านการค้าขายและติดต่อกับต่างประเทศ ด้านศิลปวัฒนธรรมและด้านศาสนา จวบจนสิ้นรัชกาล 15 ปี และเสด็จสวรรคตเมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2325 และต่อมารัฐบาลได้ประกาศให้วันที่ 28 ธันวาคมของทุกปี เป็นวันสมเด็จพระเจ้าตากสิน

พระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช มีทั้งข้อมูลทางประวัติศาสตร์และเรื่องเล่าในท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งเป็นข้อมูลมุขปาฐะที่ปรากฏในหลายพื้นที่ โดยเฉพาะเรื่องราวเกี่ยวกับการเสด็จช่วงกอบกู้บ้านเมืองและการเสด็จสวรรคต และถวายพระเพลิงที่วัดอินทาราม ฝั่งธนบุรี เป็นข้อถกเถียงและตำนานเรื่องเล่าต่าง ๆ นานา ว่าพระองค์ถูกสำเร็จโทษเพราะพระสติวิปลาส หรือบ้างก็ว่าพระองค์ทรงหนี

และหรือถูกอัญเชิญให้ไปเมืองนครศรีธรรมราช

หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 มีงานเขียนหลายชิ้นที่กล่าวถึงพระราชประวัติของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โดยเฉพาะงานเขียนของ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ เรื่อง “ใครฆ่าพระเจ้ากรุงธน” ตีพิมพ์ครั้งแรกใน พ.ศ. 2480 นับเป็นงานเขียนชิ้นแรก ๆ ที่กล่าวถึงพระองค์ว่าได้เสด็จหนีไปเมืองนครศรีธรรมราช ตอนนั้นปลายพระชนม์ชีพ ความตอนหนึ่งว่า “ที่นครศรีธรรมราช เจ้าพัฒน์ได้พยายามหาที่ซ่อนสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี” (Wichit Watakarn, Luang 2003: 357) จากการตามล่าของทหารจากกรุงเทพฯ ซึ่งสอดคล้องกับตำนานเรื่องเล่าของชาวนครศรีธรรมราชที่ว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมิได้ถูกสำเร็จโทษในครั้งนั้น แต่ทรงผนวชและลงเรือเสด็จไปประทับอยู่ที่ถ้ำวัดเขาขุนพนม เมืองนครศรีธรรมราช และดำรงพระองค์ในสมณเพศในบ้นปลายพระชนม์ชีพ (Sujira 2016: 126)

อย่างที่กล่าวมาว่าข้อเขียนของนักวิชาการหลายท่าน นำเสนอเรื่องกรณีสืบพระชนม์ของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชนั้น ขณะที่ตำนานเรื่องเล่า (myth) ที่ปรากฏแก่ชาวนครศรีธรรมราชยังเป็นที่เล่าขานและจดจำได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะตำนานเกี่ยวกับภูมิบ้านนามเมืองที่ปรากฏใน อำเภอเมือง อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่ยังถูกเล่าขานมาจนถึงทุกวันนี้ อีกทั้งปรากฏเป็นความเชื่อที่แพร่หลายที่เป็นข้อมูลสำคัญทางคติชนวิทยา (folklore) ที่สำคัญในวงการศึกษา

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่ามีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการศึกษาสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช หลายเรื่อง เช่น งานวิจัยของ ปฐมพงษ์ สุขเล็ก (2555) เรื่อง *สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช: เรื่องเล่า และการประกอบสร้าง ความหมาย* ที่ศึกษาในฐานะวรรณกรรมที่กวีเขียนขึ้นในช่วง พ.ศ. 2475 จำนวน 15 เรื่อง พบว่า ตำนานสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นข้อมูลและเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ ที่ได้รับการเรียบเรียงขึ้นใหม่ ตีความใหม่ และปฏิเสธข้อมูลทางประวัติศาสตร์

ขณะที่งานวิจัยของ สุกัญญาโสภี ไกลล่า (2561) เรื่อง *สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช: แง่คิดจาก “วีรบุรุษในวัฒนธรรมประเพณี”* พบว่าพระราชประวัติของพระองค์มีเหตุการณ์ที่คล้ายคลึงกับวีรบุรุษของกรีกที่เป็นที่รู้จักกันมา จำนวน 17 เหตุการณ์ พระองค์ทรงเป็นวีรบุรุษในวัฒนธรรมที่มีพระราชประวัติไม่ชัดเจนและคง

เป็นปริศนาที่สุกัญญาโสภี ใจกล้า มองว่าพระองค์ทรงมีความเสียสละ ที่ทำให้ความตายของพระองค์ได้รับการเชิดชูว่าเป็นพฤติกรรมที่ศักดิ์สิทธิ์” (Chaiklam 2018: 52) และงานวิจัยของ ณศิตา คงทวี (2562) เรื่อง *บทบาทของเรื่องเล่าและพิธีกรรมที่มีต่อการสร้างอัตลักษณ์ของชุมชน กรณีศึกษาพระเจ้าตากวัดเขาขุนพนม ตำบลบ้านเกาะ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช* ที่ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมและสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผลการวิจัยพบว่าเรื่องเล่าตำนานสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เป็นการเน้นย้ำว่าพระองค์ท่านได้เสด็จมาสวรรคตที่นครศรีธรรมราชจริง โดยตัวตำนานมีบทบาทในการอธิบายที่มา การให้การศึกษาความรู้ การรักษาปทัสถานของคนในชุมชน และการสร้างปฏิสัมพันธ์กับคนนอกชุมชน ที่สร้างความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมในชุมชน

สิ่งที่พบในงานวิจัยที่กล่าวถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช มักปรากฏข้อถกเถียงเกี่ยวกับกรณีสวรรคตของพระองค์ เป็นความคลุมเครือและข้อโต้แย้งระหว่างหลักฐานทางประวัติศาสตร์กับเรื่องเล่าตำนานที่ปรากฏในท้องถิ่นนับเป็นข้อมูลทางคติชนวิทยาที่ชาวนครศรีธรรมราชบางส่วนเชื่อว่าอาจเกิดขึ้นจริงในอดีต

ในบทความนี้จึงมุ่งศึกษาตำนานพระราชประวัติสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ตอนนั้นปลายพระชนม์ชีพในเชิงคติชนวิทยา โดยการลงพื้นที่เก็บข้อมูลในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอพรหมคีรี และอำเภอใกล้เคียงในจังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ตำนานเรื่องเล่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองนครศรีธรรมราช และ (2) คติชนวิทยาที่เกี่ยวข้องกับพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองนครศรีธรรมราช

ตำนานเรื่องเล่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในเมืองนครศรีธรรมราช

ข้อมูลทางประวัติศาสตร์เรื่องสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จมานครศรีธรรมราช เกิดขึ้นช่วง พ.ศ. 2312 ที่มีการปราบชุมนุมเจ้านครฯ แต่มีข้อมูลบางส่วนซึ่งต่างไปจากข้อมูลทางประวัติศาสตร์ นั่นคือ เรื่องสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จนครศรีธรรมราชตอนนั้นปลายพระชนม์ชีพ ข้อเขียนในบทความนี้ได้มา

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลจากตำนานเรื่องเล่าที่อยู่ในการรับรู้ของประชาชนในพื้นที่ มีไขข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์

ผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์พระภิกษุและปราชญ์ชาวบ้านต่าง ๆ และสังเกตการณ์ในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอพรหมคีรี อำเภอท่าศาลา และอำเภอใกล้เคียงจังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการเก็บข้อมูลที่เริ่มจากคำถามว่า ที่แรกที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จมาคือสถานที่ใด และเสด็จพระราชดำเนินต่อไปยังพื้นที่ใด เหตุนี้ทำให้คณะผู้วิจัยได้ข้อมูลจากการตามเรื่องและตามรอยเสด็จพระราชดำเนิน จำนวน 11 เหตุการณ์ ดังนี้

ตารางที่ 1 เหตุการณ์จากตำนานเรื่องเล่าเมืองนครศรีธรรมราช
ตอนบั้นปลายพระชนม์ชีพ

เหตุการณ์	ตำนาน	พื้นที่ในปัจจุบัน
1	<p>เริ่มต้นจากการล่องเรือขึ้นฝั่งมาแผ่นดินปรากฏ 2 ส่วน คือ</p> <p>ส่วนที่ 1 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จทางเรือมุ่งหน้าสู่นครศรีธรรมราช บริเวณพื้นที่บ้านท่าแพ เมื่อมาถึงจุดโค้งของลำคลองไม่สามารถล่องเรือต่อไปได้อีก จึงตัดสินใจเดินเท้าในตอนค่ำและเผาเรือเพื่อเป็นการปกปิดในการเสด็จของพระองค์</p> <p>ส่วนที่ 2 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จเลียบบมาทางทะเล เข้าฝั่งแม่น้ำกลาย (ตำบลกลาย อำเภอท่าศาลา) ไปประทับพักแรมทำน้ำวัดโรงเหล็ก (อำเภอนบพิตำ) โรงตีศาสตราวุธของคนในสมัยก่อน แล้วได้รับการช่วยเหลือจากเจ้านคร (เจ้าพัฒน์) ให้เสด็จทางบกในเวลาต่อมา</p>	<p>1. ปัจจุบันเรียกว่า “สระเรือล่ม” ในวัดคงคาเลียบบ ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง (เชื่อว่าเป็นบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์)</p> <p>2. ปัจจุบันเรียกว่า วัดโรงเหล็ก ตำบลนบพิตำ อำเภอนบพิตำ</p>

เหตุการณ์	ตำนาน	พื้นที่ในปัจจุบัน
2	จากนั้นพระองค์และกองทัพเสด็จในเวลา กลางคืนเข้าสู่ตัวเมืองนครศรีธรรมราชจรุง สาง (ภาษาถิ่นใต้เรียกรุ่งสาง หรือสว่าง ว่า แจ็ง)	ปัจจุบันเรียกว่า วัดแจ็ง ตำบลท่าจิว อำเภอเมือง
3	ต่อมากระบวนทัพเคลื่อนเข้าสู่ป่า เพื่อหลบ เร้นสายตาของกองทัพหลวงที่ติดตามมา จึง สร้างที่ประทับชั่วคราว และให้กองทัพได้หุง อาหาร พักผ่อนกำลังในการเดินทัพตอน กลางคืน	ปัจจุบันเป็นที่ตั้ง วัดศาลาไฟ ตำบลท่าจิว อำเภอเมือง
4	เมื่อพระองค์เคลื่อนทัพต่อจรุงสาง ทำให้ พระวรกายเหนียวเหนอะหนะ จึงหยุดขบวน ทัพข้างลำคลองเพื่อรักษาอาการป่วยไข้ของ ทหารบางส่วนและสร้งน้ำ แต่ทว่าสมเด็จพระ เจ้าตากสินมหาราชไม่ร่วมสร้งน้ำร่วมกับพล ทหาร ทหารจึงขุดสระถวายให้พระองค์ได้ ชำระพระวรกาย	ปัจจุบันเป็นที่ตั้ง วัดน้ำสร้งธาราราม (วัดน้ำสร้ง) ตำบลนาทราย อำเภอเมือง
5	ต่อมาพระองค์ได้ส่งม้าเร็วเข้าในตัวเมือง นครศรีธรรมราช และได้รับข่าวสารว่ามี กองทัพกลับจากกรุงธนบุรีเคลื่อนตามมา พระองค์จึงเคลื่อนทัพมุ่งหน้าสู่ทางทิศเหนือ ซึ่งเป็นภูเขาและถ้ำ เป็นทำเลที่ตั้งเหมาะสม แก่กองทัพ พระเจ้าตากสินมหาราชควมม้าจะ ข้ามลำห้วย แต่ข้ามไม่พ้นดิ่งทำให้ม้าชนกับ ขอบดิ่งจนขาม้าหัก	ปัจจุบันเป็นที่ตั้ง วัดม้าตีนหัก ตำบลท่าจิว อำเภอเมือง (ปัจจุบันเป็นวัดร้าง)

เหตุการณ์	ตำนาน	พื้นที่ในปัจจุบัน
6	เมื่อผ่านมาได้ พระองค์จึงหยุดพักรักษาม้า และกองทัพ แต่ม้าทนพิษบาดเจ็บไม่ไหวจึงได้สิ้นใจตาย สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงให้ทหารเฝ้าม้าของพระองค์ เมื่อเฝ้าเสร็จแล้ว จึงสร้างเจดีย์และนำกระดูกม้า ทรีพย์สมบัติของมีค่าใส่ไว้เจดีย์นั้น	ปัจจุบันเป็นที่ตั้ง วัดดุก หรือวัดโยธาธรรม ตำบลนาเรียง อำเภอพรหมคีรี
7	กองทัพของพระองค์หยุดทัพที่วัดดุก โดยที่แห่งนี้เป็นที่ตั้งของกองเฝ้าระวัง 2 จุด คือ จุดแรก ใช้ฆ้องเป็นการส่งสัญญาณหากมีข้าศึกบุกมาให้ตีฆ้องเป็นสัญญาณ และจุดที่สอง ใช้กลองเป็นการส่งสัญญาณเช่นกัน (เสียงกลองดังทึง)	1. ปัจจุบันเป็นที่ตั้ง วัดโรงฆ้อง ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง ขณะเดียวกัน เสียงกลองที่ดัง “ทึง” ชาวบ้านเชื่อว่าเป็นที่มาของหมู่บ้าน โศกทึง ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง
8	เมื่อพระองค์ทราบข่าวทางทิศเหนือซึ่งมีเป็นภูเขา (เขาปูน) และมีถ้ำเป็นทำเลที่ตั้งเหมาะสมแก่กองทัพ	ปัจจุบันเป็นที่ตั้ง วัดเขาปูน ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี
9	ต่อมาทหารได้หอบเสบียงไปพบเจอเขาขุนพนมซึ่งอยู่ติดกับลำคลองนอกท่า ซึ่งเขาขุนพนมมี “ขุนพนมรักษ์” เป็นผู้ดูแลพื้นที่อยู่ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชมีพระราชประสงค์เอาถ้ำเขาขุนพนมนั้น เป็นที่ตั้งกองกำลังทัพ จึงเกิดการแย่งชิงระหว่างสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกับขุนพนมรักษ์	ปัจจุบันเป็นที่ตั้ง วัดเขาขุนพนม ตำบลบ้านเกาะ อำเภอพรหมคีรี

เหตุการณ์	ตำนาน	พื้นที่ในปัจจุบัน
10	ระหว่างการต่อสู้ชิงเขาขุนพนม ทหารได้นำเสปียงให้แก่เด็ก สตรี และคนชราให้อยู่ภายในถ้ำปูนและปิดปากถ้ำด้วยหินขนาดใหญ่ เพื่อให้รอดพ้นจากภัยสงคราม และเมื่อสงครามยุติลงทั้ง 2 จึงแบ่งเขตการปกครอง สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงยกทัพกลับมายังเขาปูนเพื่อเปิดปากถ้ำและนำผู้คนออกมา แต่ผู้คนทั้งหมดสิ้นใจตายแล้ว เพราะการสู้รบที่ยาวนานและเสปียงอาหารไม่พอ พระองค์จึงสร้าง “พระดำ” เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้ทหารและชาวบ้านที่สิ้นใจ	ปัจจุบันเป็นที่ตั้งวัดเขาปูน ตำบลพรหมโลก อำเภอพรหมคีรี
11	จากนั้นพระองค์ทรงออกผนวชจนเสด็จสวรรคตที่เขาคุนพนม โดยทหารได้นำพระบรมศพมาประดิษฐานที่วัดอินทคีรี และเคลื่อนย้ายพระบรมศพมาถวายพระเพลิงบริเวณสนามหน้านครศรีธรรมราช ขณะที่อีกตำนานเล่าว่าหลังจากพระองค์ถูกสำเร็จโทษ ต่อมาหม่อมปรางนำพระบรมอัฐิมาที่นครศรีธรรมราชและสร้างเก๋งเงินครอบไว้	1. ปัจจุบันเป็นที่ตั้งของวัดอินทคีรี หรือวัดบ้านนา อำเภอพรหมคีรี 2. ปัจจุบันเป็นที่ตั้งวิหารพระสูง อำเภอเมือง

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเรื่องเล่าตำนานการเสด็จพระราชดำเนินในจังหวัดนครศรีธรรมราช ทั้ง 11 เหตุการณ์ พบว่าคำบอกเล่าของผู้ให้ข้อมูลพบว่ามีโครงจำที่ต่างกันออกไป เช่น (1) พระสงฆ์จะให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับศาสนา โดยเฉพาะทรงผนวช การเสด็จสวรรคต การถวายพระเพลิง และการบรรจุพระบรมอัฐิในวัด ขณะที่ (2) กลุ่มชาวบ้านและปราชญ์ต่าง ๆ ของชุมชนจะบอกเล่าในลักษณะว่าการเสด็จผ่านจะเป็นตำนานที่มาของชุมชนนั้น ๆ แสดงให้เห็นว่าตำนานมีบทบาทในการอธิบาย

ข้อมูลที่ถูกวิจัยได้นอกจากตำนานเรื่องเล่า ยังพบว่าบางพื้นที่มีการรื้อฟื้นตำนาน โดยเฉพาะ “วัด” ที่มีความพยายามต่อยอดเรื่องราวการเสด็จพระราชดำเนิน เช่น วัดคงคาเลียบ ตำบลท่าซึก อำเภอเมือง มีการจัดพิธีกรรมการบวงสรวง และจัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ เพราะเชื่อว่าเป็นพื้นที่แรกที่สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จขึ้นบกเป็นที่แรก

ภาพที่ 2 ป้ายประชาสัมพันธ์พิธีบวงสรวงพระบรมราชานุสาวรีย์

นอกจากนี้ยังมีสถานที่ที่ชาวนครศรีธรรมราชเชื่อว่าเป็นสถานที่สำหรับถวายพระเพลิงพระบรมศพ นั่นคือ “หอพระสูง” โบราณสถานที่สำคัญแห่งหนึ่งของนครศรีธรรมราช ตั้งอยู่ที่ ตำบลคลัง อำเภอเมือง ตามตำนานเล่าว่า เป็นที่ถวายพระเพลิงพระบรมศพของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และศพของเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (พัฒน์) ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) จากหนังสือที่ระลึกพิธีประดิษฐานและสมโภชพระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช จัดพิมพ์โดยกองทัพภาคที่ 4 สรุปความได้ว่า พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นสัคดีพลเสพ

ได้รับพระบรมราชานุญาตเป็นผู้แทนพระองค์ให้มาปลงศพพระอัยกา (ตา) คือ เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (พัฒน์) เมื่อ พ.ศ. 2358 ซึ่งครั้งนั้นได้ร่วมจัดงานปลงพระบรมศพสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชและศพเจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (พัฒน์) ในคราวเดียวกัน

ต่อมามีการสร้างพระพุทธรูปและศาลาครอบไว้บนเนินดินที่ถวายเป็นพระเพลิงพระบรมศพ เรียกว่า “หอพระสูง” (พระวิหารสูง) โดยมีการจัดงานศพอย่างใหญ่โตเมื่อเจ้าพระยามนตรี (น้อย) เข้าเฝ้ารัชกาลที่ 2 พระองค์ตรัสถามว่างานศพผู้ใดถึงได้จัดใหญ่โตขนาดนั้น เจ้าพระยามนตรี (น้อย) จึงทูลตอบว่าท่านบิดา ซึ่งเป็นที่รู้จักกันว่า ท่านบิดานั้นคือสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช (Army Region 4 2015: 47) ซึ่งข้อมูลส่วนนี้แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่าง เจ้าพระยามนตรี (น้อย) กับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชว่า เจ้าพระยามนตรี (น้อย) นั้นเป็นโอรสลับของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในประวัติศาสตร์ (Pattanatabutand & Wongsurawat 2014: 250) ภายในอาคารพระสูง มีการวาดรูปดอกโบตั๋นร่วง หมายถึงพระมหากษัตริย์สวรรคต และภายในหอพระสูงนั้นประดิษฐานพระพุทธรูปไม่มียอดพระเกศ เพราะหมายถึงพระมหากษัตริย์ทรงพลัดแผ่นดิน (Interview Suthammo, Phra Kru Samuh Phudis 2023, January 14)

เหตุการณ์จากตำนานเรื่องเล่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่ปรากฏในจังหวัดนครศรีธรรมราช จึงมีลักษณะเป็นตำนานหรือนิทานประจำถิ่น ที่มีความคลุมเครือและพยายามเชื่อมโยงกับข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ ด้วยบทตำนานเรื่องเล่ามีบทบาทในการอธิบายความรู้เกี่ยวกับที่มาของชื่อสถานที่หรือภูมิศาสตร์ในท้องถิ่น (Na Thalang 2014: 387) โดยการถ่ายทอดในลักษณะมุขปาฐะและปรากฏในความทรงจำของชาวนครศรีธรรมราชจากรุ่นสู่รุ่น

คติชนวิทยาที่เกี่ยวข้องกับพระเจ้าตากสินมหาราชในเมือง นครศรีธรรมราช

นอกจากตำนานเรื่องเล่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในจังหวัด นครศรีธรรมราช พบว่ามีข้อมูลทางคติชนวิทยาอื่น ๆ ที่ปรากฏควบคู่กันไป เช่น เพลง กล่อมเด็ก ปริศนาคำทาย หรือการประดิษฐ์สร้างสรรค์จากตำนาน ดังนี้

1) พระบรมราชานุสาวรีย์และพระบรมสาทิสลักษณ์

ในพื้นที่ของวัดและหน่วยงานต่าง ๆ มีการจัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์และ พระบรมสาทิสลักษณ์เป็นจำนวนมาก หากสถานที่ใดปรากฏตำนานการเสด็จพระราช ดำเนิน มักจะจัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์ไว้ให้ผู้มีจิตศรัทธาได้สักการะ โดยพระ บรมราชานุสาวรีย์นั้นมีทั้งที่เป็นรูปปั้นและรูปหล่อขนาดเท่าพระองค์จริงและขนาด ใหญ่ เพื่อเป็นอนุสรณ์และรำลึกในพระมหากรุณาธิคุณ เป็นความนิยมที่วัดต่าง ๆ มัก นำพระบรมราชานุสาวรีย์มาประดิษฐาน พบจำนวน 12 แห่งสำคัญ ในวัดและบริเวณ พื้นที่สำคัญ ดังนี้

- 1) วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
- 2) วัดหน้าพระธาตุ ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
- 3) วัดประดู่พัฒนาราม ตำบลท่าวัง อำเภอเมือง
- 4) วัดสระเรียง ตำบลในเมือง อำเภอเมือง
- 5) วัดคงคาเลียบ ตำบลท่าซัก อำเภอเมือง
- 6) ที่ดินมรดกของนายอากร ณ นคร ตำบลโพธิ์เสด็จ อำเภอเมือง
- 7) วัดโรงฆ้อง ตำบลท่าจิว อำเภอเมือง
- 8) ค่ายวิชราวุธ ตำบลปากพูน อำเภอเมือง
- 9) วัดเขาขุนพนม ตำบลบ้านเกาะ อำเภอพรหมคีรี
- 10) บริเวณแหลมประทับ หาดท้องเนียน ตำบลท้องเนียน อำเภอ

ขนอม

- 11) วัดสระใหญ่ ตำบลฉลอง อำเภอสิชล
- 12) วัดถ้ำเขาเหล็ก ตำบลนบพิตำ อำเภอนบพิตำ

ตัวอย่างพระบรมราชานุสาวรีย์สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชที่สำคัญแห่ง หนึ่ง เป็นพระบรมรูปทรงม้า ในที่ดินของตระกูล ณ นคร จำนวน 22 ไร่ ตั้งอยู่ที่

ตำบลโพธิ์เสด็จ อำเภอเมือง ที่ลูกหลานของตระกูล ณ นครได้รับเป็นมรดก โดยปัจจุบันมีนายธีรวัฒน์ คงสำราญ อดีตสมาชิกสภาเทศบาลนครศรีธรรมราช เป็นผู้ดูแลพื้นที่

พระบรมราชานุสาวรีย์แห่งนี้สร้างขึ้นใน พ.ศ. 2523 โดยนายอากร ณ นคร ในฐานะลูกหลานของเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช สร้างขึ้นตามความประสงค์เพื่อรำลึกถึงพระมหากษัตริย์คุณของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และรำลึกถึงต้นตระกูล ณ นคร เมื่อสร้างเสร็จได้นำไปประดิษฐานที่บ้านของตนที่กรุงเทพมหานคร และเมื่อนายอากร ณ นคร ได้รับมรดกเป็นที่ดินผืนดังกล่าว จึงนำพระบรมราชานุสาวรีย์ มาประดิษฐานไว้ ใน พ.ศ. 2547 และนายธีรวัฒน์ คงสำราญ มีจิตศรัทธาได้ใช้ทรัพย์สินของตนเอง และเงินบริจาคของชาวบ้านในพื้นที่ร่วมกันสร้างและซ่อมบำรุงฐานพระบรมราชานุสาวรีย์สืบมาจนถึงปัจจุบัน โดยในแต่ละปีจะมีการจัดงานเพื่อรำลึกพระมหากษัตริย์คุณ ในวันที่ 17 เมษายน (Interview Kongsamran 2022, November 15)

ภาพที่ 3 พระบรมราชานุสาวรีย์ ตำบลโพธิ์เสด็จ อำเภอเมือง
บนที่ดินมรดกของนายอากร ณ นคร

ภาพที่ 4 สลุปบรรจุพระบรมอัฐิ สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ภายในแก่งจันทน์วัดประดู่พัฒนาราม อำเภอเมือง

ขณะที่ “แก่งจันทน์” ที่วัดประดู่พัฒนาราม อำเภอเมือง สร้างใน พ.ศ. 2358 แต่เดิมเรียกว่า “ศาลก่งตาก” ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “แก่งพระเจ้าตาก” สร้างในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ โดยเจ้าพระยามนทรสุริยกรมราช (น้อยกลาง) ที่เชื่อว่าเป็นโอรสของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชกับหม่อมปราง โดยบรรจุพระบรมอัฐิไว้ในช่วงรัชสมัยรัชกาลที่ 3 พระครูปลัดณัฐพัชร วชิโร เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดนครศรีธรรมราช วัดประดู่พัฒนาราม อำเภอเมือง ได้ให้ข้อสังเกตประการหนึ่งเกี่ยวกับสลุปบรรจุพระบรมอัฐิ ว่า

“คนที่สร้างคาดว่าเป็นหม่อมปราง ซึ่งพระมเหสีในสมเด็จพระเจ้าตากสิน และเป็นพระอิตาองค์เล็กของพระเจ้านครศรีธรรมราช (หนู) โดยตัวอาคารของแก่งจันทน์นั้น วัสดุของอาคารไม่ว่าจะเป็นอิฐ ไม้ หรือ หลังคา ล้วนนำมาจากเมืองจันทน์ทั้งสิ้น และรอบฐานของสลูปนั้นมีครุฑ 4 ตัว ประตูด้านหน้าข้างบนมีมังกร 2 ตัว เชื่อว่าเป็นสลูปของพระมหากษัตริย์”

(Interview Vajiro, Phra Khru Palad
Natthaphat 2022, November 15)

การสร้างแก่งจันทน์ ดำเนินได้กล่าวถึงสถานที่ 2 แห่ง คือ (1) เชื่อว่า สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงโดนสำเร็จโทษเมื่อทำพิธีทางศาสนาเสร็จสิ้น หม่อมปรางได้นำพระบรมอัฐิมาประดิษฐาน ณ วัดประดู่พัฒนารามและวัดพระมหาธาตุ-วรมหาวิหาร อำเภอเมือง และ (2) หลังการถวายพระเพลิงพระบรมศพแล้วมีการนำพระบรมอัฐิมาบรรจุ และสร้างแก่งขึ้นที่วัดประดู่พัฒนาราม

นอกจากนี้ยังพบว่าในตัวเมืองมีการตั้งชื่อถนนว่า “ตากสิน” ใน ตำบลท่าวัง อำเภอเมือง ที่เชื่อว่าเคยเป็นเส้นทางเสด็จพระราชดำเนินอีกด้วย

2) เพลงกล่อมเด็กและปริศนาคำทาย

เพลงกล่อมเด็กภาคใต้ เรียกอีกอย่างว่า “เพลงชาน้อง” เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะที่ปรากฏแพร่หลายในสังคมภาคใต้ เนื้อหาหลายประเภท เช่น การเกี่ยวพาราสีของหนุ่มสาว การอบรมสั่งสอน และการชื่นชมหรือบอกเล่าสิ่งต่าง ๆ (Jittham 1966: 10) โดยเพลงกล่อมเด็กที่เกี่ยวข้องกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น มีปรากฏใจความว่า

“ตาแปะหนวดยาว	ถึงคราวสิ้นทุกซ์
เอาศพใส่โลงตึก	ไปค้ำในดอนดง
ลูกเจ้าจอมหม่อมหลัด	ถือฉัตรถือธง
เอาศพไปค้ำในดอนดง	ค่อยปลงเมรุใหญ่”

(Interview Sangkhakitphimol,
Phra kru 2022, October 10)

เนื้อความของเพลงกล่อมเด็กภาคใต้ข้างต้น คำว่า “ตาแปะหนวดยาว” หมายถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช เพราะพระองค์มีเชื้อสายเงินจากพระราชบิดา เมื่อถึงคราวสวรรคตแล้วตามตำนานเล่าว่าได้มีการนำพระบรมศพไปไว้ ณ วัดอินทรี-คีรี หรือวัดบ้านนา อำเภอพรหมคีรี โดยได้นำพระบรมศพบรรจุในโลงตึก ซึ่งพระครูสังฆกิจพิมล กล่าวว่า ตึกเป็นโลหะชนิดหนึ่งสีขาวคล้ายเงิน เชื่อว่ามีคุณสมบัติรักษาศพให้คงสภาพ (Interview Sangkhakitphimol, Phra kru 2022, October 10)

นอกจากนี้วรรณคดีที่กล่าวว่า “ลูกเจ้าจอมหม่อมหลวง หล่อฉัตรฉัตร” เป็นการออกเสียงเป็นภาษาไทยถิ่นใต้ “หลัด” หมายถึง ปลัดเมืองนคร (ตำแหน่งของการปกครอง) ส่วน “ฉัตรฉัตร” เป็นการถือเครื่องสูงที่ใช้เฉพาะเจ้านายชั้นสูง เพราะหากพิจารณาตามบทขับร้องคำว่า “เอาศพไปค้ำงในดอนดง ค่อยปลงเมรุใหญ่” หมายถึง การร่อประกอบพิธีถวายเพลิงพระบรมศพ บริเวณหอพระสูง ในตัวเมืองนครศรีธรรมราชในเวลาต่อมา

ขณะที่ปริศนาคำทาย มีความเกี่ยวข้องกับตำนานการเสด็จของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช มีเรื่องเล่าว่าหลังจากวัดม้าตีนหักสร้างเสร็จแล้ว ได้ปรากฏเป็นปริศนาลายแทงสมบัติในท้องถื่นว่า

“วัดม้าตีนหัก มีหลักล่ำม้าว
มีกาลี่ตัว มีวัวต้นคอก
ผู้ใดคิดออก กินไม่รู้สิ้น”

(Interview Suthammo,

Phra Kru Samuh Phudis 2023, January 14)

จากปริศนาลายแทงสมบัติข้างต้น กล่าวถึงพื้นที่ของวัดม้าตีนหัก ตำนานเรื่องเล่าย้อนไปถึงตอนที่ม้าทรงของสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชเสด็จข้ามลำห้วย แต่ไม่สามารถข้ามได้เพราะความกว้าง ซึ่งต่อมากลายเป็นที่ตั้งของวัดม้าตีนหัก ซึ่งคนในพื้นที่สันนิษฐานว่าอาจมีทรัพย์สมบัติที่นำมาพร้อมกับการเสด็จพระราชดำเนิน โดยบริเวณของวัดม้าตีนหัก ตำบลท่าจั่ว อำเภอเมือง นั้นมีลักษณะเป็นทุ่งกว้างสำหรับเลี้ยงสัตว์ และมีการสร้างพระเจดีย์ (ปัจจุบันพังทลายลงไม่เหลือซาก) เชื่อว่ามีสมบัติ

จากการบอกเล่าของชาวบ้านพบว่า บริเวณทุ่งม้าตีนหักมีเจดีย์องค์หนึ่งและมีกา 4 ตัว ซึ่งสอดคล้องกับคติการดูแลรักษาพระบรมธาตุเจดีย์ วัดพระมหาธาตุวรมหาวิหาร ตำบลในเมือง อำเภอเมือง โดยกาแต่ละตัวมีหน้าที่รักษาพระบรมธาตุในแต่ละทิศ (Panasree 2020: 164) และต่อมาได้พัฒนาเป็นตำแหน่งของพระสงฆ์ที่ “พระครูกา” คือ พระครูกาแก้ว พระครูการาม พระครูกาชาติ และพระครูกาเดิม เพื่อปฏิบัติหน้าที่รักษาพระบรมธาตุเจดีย์ โดยปริศนาคำทายข้างต้นอาจแสดงให้เห็นว่ากานั้นมีหน้าที่รักษาสมบัติมีค่า และแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ที่เหมาะสมแก่

การทำเกษตรกรรม โดยเฉพาะการทำนา และการเลี้ยงสัตว์ (วัว) เป็นต้น ที่คนขยัน รู้จักการทำมาหากินไม่มีวันอดตาย

นอกจากนี้ยังมีวัดและบางหน่วยงานที่มีการจัดสร้างศาลและวัตถุมงคล เช่น ศาลสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ในค่ายวิชารัฐ กองทัพภาคที่ 4 จังหวัด นครศรีธรรมราช ซึ่งมีพิธีประดิษฐานและสมโภชพระบรมรูป “สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช” เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม พ.ศ. 2558 (Army Region 4 2015: 9) ขณะที่การประกอบพิธีกรรมบวงสรวง ในวันคล้ายวันปราบดาภิเษกวันที่ 28 ธันวาคม พ.ศ. 2565 มีที่ วัดเขาขุนพนม อำเภอพรหมคีรี ซึ่งได้รับความร่วมมือจากจังหวัด นครศรีธรรมราชและหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการประกอบพิธีกรรมที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ล้วนแสดงให้เห็นการให้ความสำคัญต่อตำนานที่ปรากฏในพื้นที่ทั้งสิ้น

นอกจากนี้ความเชื่อจากตำนานเรื่องเล่าสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชได้ถูกนำมาทำเป็น “เรือพระ” คือ รถหรือล้อเลื่อนที่ประดับตกแต่ง ประกอบด้วยบุษบก หัวพญานาค หางพญานาค และประดับด้วยฉัตร ตลอดทั้งธงต่าง ๆ ที่นำมาซักลาก ในช่วงเทศกาลออกพรรษา ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 เป็นประเพณีของชาวไทยภาคใต้ที่สืบทอดมาอย่างช้านาน โดยแต่ละวัดมีการประดับตกแต่งเรือพระนั้นขึ้นอยู่กับจินตนาการของนายช่างวัดต่าง ๆ เช่น การตกแต่งเรือพระของวัดเทพนมเชื่อดำบลร้อนพิบูลย์ อำเภอร้อนพิบูลย์ ที่มีการประดับตกแต่งเป็นรูปสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงม้า พระหัตถ์ขวาทือดาบในท่วงท่าของการออกรบ แม้ประวัติที่มาของวัดไม่มีความเกี่ยวข้องกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชก็ตาม แต่ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพระองค์นั้นปรากฏทั่วทั้งจังหวัด ซึ่งหากพิจารณาการสร้างเรือพระในลักษณะนี้พบว่าเป็นการสร้างสรรคใหม่มีความเป็นคติชนสร้างสรรค์ (Creative Folklore) เป็นปรากฏการณ์อันเป็นธรรมชาติของวัฒนธรรมที่ย่อมต้องมีความเปลี่ยนแปลง (Na Talang 2019: 47) โดยการสร้างสรรค์ใหม่ให้สอดคล้องกับประเพณีอันดั้งเดิมในท้องถิ่น

ภาพที่ 5 พระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชบนเรือพระ วัดเทพนมเชือด อำเภอร่อนพิบูลย์

บทสรุป

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลเพื่อศึกษาดำเนินเรื่องเล่าตำนานสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช ตอนเสด็จพระราชดำเนินในช่วงบั้นปลายพระชนม์ชีพ ในอำเภอเมือง อำเภอพรมคีรี อำเภอกำศาลา อำเภอร่อนพิบูลย์ และอำเภอใกล้เคียงในจังหวัดนครศรีธรรมราช ปรากฏพบ 11 เหตุการณ์ ทำให้เห็นว่าตำนานเรื่องเล่าปรากฏอยู่ในการรับรู้และความทรงจำของคนในพื้นที่ และนอกจากตำนานเรื่องเล่าแล้วยังมีโบราณสถานสำคัญหลายแห่งที่ชาวเมืองนครศรีธรรมราชเชื่อว่ามีเกี่ยวข้องกับสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช โดยเฉพาะวัดเขาขุนพนม วิหารหอพระสูง และแก่งพระเจ้าตาก

ด้านความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม พบว่าตำนานเรื่องเล่ามีบทบาทในการอธิบายที่มาของชื่อบ้านนามเมือง การยกย่องสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในฐานะวีรบุรุษทางวัฒนธรรม และตำนานเรื่องเล่าในฐานะนิทานประจำถิ่น ขณะเดียวกันวัดและหน่วยงานต่าง ๆ ก็ได้จัดสร้างพระบรมราชานุสาวรีย์เพื่อประดิษฐานไว้ให้ประชาชนในพื้นที่ได้สักการะในโอกาสต่าง ๆ นอกจากนี้ข้อมูลทางคติชนที่พบในพื้นที่ ได้แก่ เพลงกล่อมเด็ก ที่สื่อความหมายถึงสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และปริศนาคำทายต่าง ๆ ขณะเดียวกันมีการนำข้อมูลจากตำนานเรื่องเล่ามาสร้างสรรค์ใหม่ โดยเฉพาะเรือพระของวัดเทพนมเชือด อำเภอร่อนพิบูลย์ ที่ได้ต่อยอดย้ำความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชอีกด้วย

ตำนานสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชจึงมีความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรมกับชาวจังหวัดนครศรีธรรมราชเป็นระยะเวลายาวนาน นอกเหนือไปจากข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ยังเป็นข้อถกเถียงอย่างกว้างขวาง ซึ่งข้อมูลในบทความชิ้นนี้อาจเป็นประโยชน์ในการพัฒนาสู่การเป็นข้อเสนออื่น ๆ โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจในจังหวัดนครศรีธรรมราชในอนาคต

References

- Army Region 4. (2015). *หนังสือที่ระลึกการประดิษฐานและถวายพระบรมรูปสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช* [Commemorative Book for the Installation and Dedication of the Statue of King Taksin the Great]. Nakhon Si Thammarat: Army Region 4.
- Buranamart, P. (1985). *หลวงวิจิตรวาทการกับละครประวัติศาสตร์* [Luang Wichit wathakan and Historical Drama]. Bangkok: Thammasat University.
- Chaiklam, S. (2018). King Taksin the Great: The Viewpoint of “The Hero of Tradition”. *Journal of Humanities Naresuan University*, 15(1), 41 - 53.
- Foundation for Conservation of Ancient Sites in the Old Palace. (2012). *สมเด็จพระเจ้าตากสิน* [The Great King Taksin] (2nd ed.). Bangkok: Dan Suttha Phim.
- Jittham, Ph. (1966). *เพลงพื้นบ้านภาคใต้* [Southern Folk Songs]. Songkhla: Songkhla Teacher Training School.
- Kongtawee, N. (2019). *บทบาทของเรื่องเล่าและพิธีกรรมต่ออัตลักษณ์ชุมชน: กรณีศึกษา “พระเจ้าตาก วัดเขาขุนพนม” ตำบลบ้านเกาะ อำเภอพรหมคีรี จังหวัด นครศรีธรรมราช* [The Role of Narrative and Ritual in Communal Identity: A Case Study of “King Tak of Wat Khao Khun Phanom” Ban Ko Subdistrict, Phrom Khiri District, Nakhon Si Thammarat Province]. (Thesis Master of Arts, Thai Language and Applied Thai Language Program Prince of Songkhla University).
- Na Thalang, S. (2014). *ทฤษฎีคติชนวิทยา วิธีวิทยาในการวิเคราะห์ตำนาน - นิทานพื้นบ้าน* [Folklore Theory: Methodology for Analyzing Myths and Folk Tales]. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Na Thalang, S. (2019). *คติชนสร้างสรรค์: บทสังเคราะห์และทฤษฎี* [Creative Folklore: Synthesis and Theory]. Bangkok: Sirindhorn Anthropology Center.

- Panasree, S. (2020). THE STUDY OF HISTORY BELIEF AND THE SIGNIFICANCE OF THE RELIC - ENSHRINING PAGODA IN SOUTHERN THAILAND. *Journal of Buddhist Anthropology*, 5(10), 126 - 136.
- Pattanatabutand, K. & Wongsurawat, K. (2014). Relationship of King Taksin and ChophayaNakon (Noi). *Journal of Interdisciplinary Research: Graduate Studies*, 3(1), 245 - 260.
- Suklek, P. (2012). สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช: เรื่องเล่าและการประกอบสร้าง ความหมาย [The Great King Taksin: Stories and the Construction of Meaning]. (Thesis Master of Arts, Thai Language Program Srinakharinwirot University).
- Sujira, S. (2016). ตำนานพระเจ้าตากสินมหาราช [The Myths of King Taksin the Great] (9th ed.). Bangkok: Amarin Dharma.
- Wichit Watakarn, Luang. (2003). รวมเรื่องสั้น ใครฆ่าพระเจ้ากรุงธน? [Short Story Collection: Who Killed the Great King of Thonburi?] (7th ed.). Bangkok: Create Books.

Interviewees

- Kongsamran T. (2022, November 15). Keeper of the royal monument. Pho Sadet Subdistrict Muang District, Nakhon Si Thammarat Province.
- Sangkakitphimol, Phra kru. (2022, October 10). Abbot of Wat Khao Pun. Phrom Khiri District, Province Nakhon Si Thammarat.
- Suthammo, Phra Kru Samuh Phudis. (2023, January 14). Acting Abbot of Wat Thalot, Tha Sala District. Nakhon Si Thammarat Province.
- Vajiro, Phra Khru Palad Natthaphat. (2022, November 15). Secretary of the Primate of Nakhon Si Thammarat Province.